

האם היה על צה"ל לנהל את משבר הקורונה?

מאת האלוף (מיל') גרשון הכהן

מבט מבס"א מס' 1,819, 15 באוקטובר 2020

תקציר: הטענה שלו הופקד הטיפול במשבר הקורונה מראשיתו בידי צה"ל/פיקוד העורף היו העניינים מנוהלים נכון יותר והתוצאות היו טובות יותר מתבססת על האשליה שלכל מצבי החירום יש בסיס משותף המאפשר להכשיר ארגונים להתמודדות יעילה עם מצבים אלה. אך הנחה זו אינה עומדת במבחן המציאות.

הגיוני לשווע לישועה מארגון המופקד בהגדרת ייעודו על התמודדות במצבי חירום. אלא שבמקרים רבים מצבי חירום תקדימיים מעצם מהותם. גם אם יש בהם מרכיבי יסוד מוכרים כהרס מבנים ברעידת אדמה, התמהיל הייחודי של ההתרחשות הוא הקובע את היקפה ועוצמתה המשברית. מידת הפגיעה בתשתיות חיוניות כתחנות כוח, בתי חולים, כבישים, גשרים, ותקשורת קובעת במידה רבה את זהותו של האירוע כמשבר תקדימי. כתוצאה מכך, ארגון כפיקוד העורף שהוכן להתמודדות עם תרחישים מסוימים עלול למצוא עצמו בלתי מוכן להתמודדות עם מצבי חירום תקדימיים מסוג אחר.

אף צבאות, למרות התכונות המתמדת למלחמה, מוצאים עצמם לא פעם מתנפצים אל מול התרחשויות תקדימיות שלא הוכנו להן. כך למשל פעל צה"ל בתחושה קשה של חוסר רלוונטיות בשנה הראשונה לאינתיפאדה שפרצה בדצמבר 1987. להפעלת צה"ל בהתנתקות מרצועת עזה בקיץ 2005 קדמה הכנה של כחצי שנה. כמי שפיקד על כוחות צה"ל ומשטרת ישראל בפינוי גוש קטיף, ביכולתי להעיד על מורכבות ההכנות שנדרשו על מנת להתאים את מבנה הכוחות ושיטת פעולתם למאפייני המשימה שהיו תקדימיים לחלוטין.

מתבקשת לפיכך אבחנה בין שני סוגי מצבי חירום: אלה המוכרים והתואמים את מאפייני המוכנות ושיטות הפעולה של ארגוני החירום שהוכנו בשגרה, ואלה התקדימיים שמחייבים התארגנות והגיון תפעולי חדשים נוכח מצב בלתי צפוי ובלתי מוכר. בנסיבות אלה עלולים ארגוני החירום להתגלות כמנותקים מהקשר הפעולה הייחודי אליו הושלכו. משבר הקורונה, על פניו, מגלם בכל אמת מידה אפשרית מצב חירום תקדימי.

כאן מתגלה המלכודת הטמונה ביהירותה של המדינה המודרנית ובהבטחתה לשלוט באמצעות המצוינות הניהולית המותאמת להגיון ימי השגרה גם בניהול מצבי חירום תקדימיים. בטלטלת החירום נדרשים המדינה ואזרחיה להכיר בנחיצותו של הגיון

ניהולי אחר המותאם למצב החירום. תחת זאת מזהים "מחדל" ומממנים וועדות חקירה שאף הן משועבדות למסגרת התפיסתית של דפוסי הגיון השגרה.

המאמר התפרסם בגיליון אוקטובר של ליברל.

* אלוף (מיל') גרשון הכהן הוא עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים. שירת בצה"ל במשך ארבעים ושתיים שנים. פיקד על חיילים בקרבות מול מצרים וסוריה. לשעבר מפקד גיס ומפקד המכללות הצבאיות.